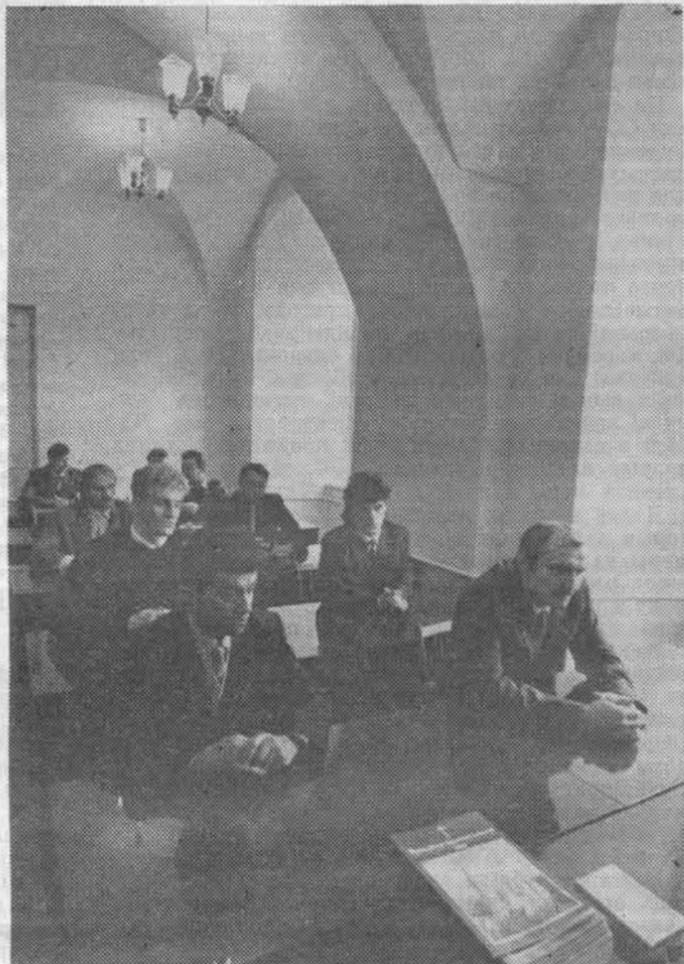

Голас Радзімы

№ 40 (2130)
Лістапад 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЕЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Працэс дэмакратызацыі савецкага грамадства закранае сёння самыя розныя бакі яго існавання. Не абышоў ён і такую «далікатную» сферу, як узамеадносіны дзяржавы і царквы, якая згодна з Савецкай Канстытуцыяй, аддзелена ад дзяржавы. Цяпер стала зразумелым, што, і не парушаючы асноўных прынцыпаў сацыялізму, варта супрацоўнічаць з такой установай, як царква. Тым больш, што савецкія законы абвешчаюць і гарантуюць кожнаму чалавеку свабоду сумлення, веравызнання, выканання рэлігійных абрадаў. Так, царква не «адмерла» ў нашай атэістычнай краіне, яна можа стаць саюзнікам дзяржавы ў справе культурнага і духоўнага адраджэння змучанага гістарычнымі перыпетыямі грамадства. І вось нібы ілюстрацыя да новых паведаў — адкрыццё Мінскай духоўнай семінарыі ў Жыровіцах, дзе 42 маладыя семінарысты прыступаюць да заняткаў. Ва ўрачыстасцях прыняў удзел мітраполіт Мінскі і Беларускай Філарэт.

НА ЗДЫМКАХ: у час адкрыцця семінарыі; дар мастака Арлена КАШКУРЭВІЧА — літаграфія з выявай Ефрасіні Полацкай.

Фота С. КРЫЦКАГА.

МІЖНАРОДНАЯ ТРЫБУНА

ВЫСТУПЛЕННЕ ПРАДСТАЎНІКА БССР

У венскім цэнтры кангрэсаў «Аўстрыя» працягвае работу чарговая 33-я сесія Генеральнай канферэнцыі Міжнароднага агенцтва па атамнай энергіі (МАГАТЭ). У яе рабоце прымаюць удзел дэлегацыі звыш ста дзяржаў свету, у тым ліку СССР, Беларускай і Украінскай ССР.

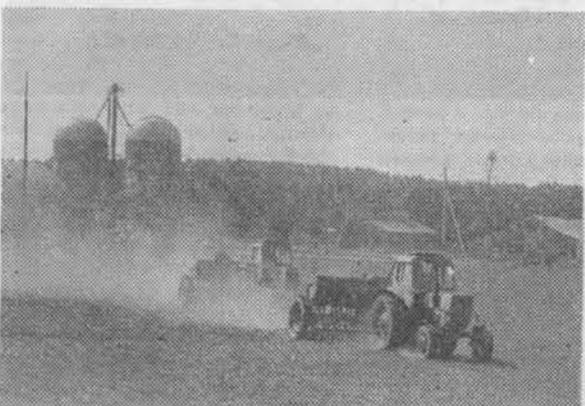
Разглядаюцца важнейшыя праблемы, звязаныя з ажыццяўленнем практычнага кантролю за нераспаўсюджваннем ядзернай зброі, паглыбленнем супрацоўніцтва дзяржаў у мірных выкарыстанні атамнай энергіі, забеспячэннем бяспечнага развіцця ядзернай энергетыкі.

На сесіі выступіў кіраўнік дэлегацыі Беларускай ССР, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР А. Сцепаненка. Пазітыўныя перамены ў свеце, адзначыў ён, ствараюць спрыяльныя перадумовы для разгортвання шырокага і актыўнага міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне мірнага выкарыстання атамнай энергіі. Беларускай ССР высока ацэньвае ўклад МАГАТЭ ў гэтую важную для ўсяго чалавецтва справу, выступае за далейшую актывізацыю выканання праграм тэхнічнага супрацоўніцтва, праграм па ядзернай энергетыцы, ядзернай і радыяцыйнай бяспеды. Пра тое, наколькі сур'ёзныя гэтыя праблемы, наколькі цяжкія вынікі іх нявырашанасці, нагадваюць выпадкі аварый на атамных электрастанцыях. Адным з самых сур'ёзных такіх напамінаў стала аварыя на Чарнобыльскай АЭС, вынікі якой у значнай меры закранулі Беларускай ССР.

Далей кіраўнік дэлегацыі БССР прывёў некаторыя даныя нанесенай шкоды і расказаў пра меры па ліквідацыі вынікаў аварыі, якія прымаюцца рэспублікай. Плошча зямель у сучасны момант з рознай ступенню забруджвання радыёнуклідамі, адзначыў ён, складае 18 працэнтаў уся сельскагаспадарчых угоддзяў (звыш 1,5 мільёна гектараў). На спецыяльным дыспансерным уліку ва ўстановах аховы здароўя рэспублікі знаходзіцца 173 тысячы чалавек, у тым ліку 37,4 тысячы дзяцей. Працягваюцца работы па зніжэнню дозы знешняга і ўнутранага апраменьвання. На сесіі Вярхоўнага Савета БССР у ліпені гэтага года быў разгледжаны праект Дзяржаўнай праграмы па ліквідацыі ў рэспубліцы вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС на 1990 — 1995 гады.

Наша рэспубліка аказвала і працягвае аказваць агенцтву палітычную, навукова-тэхнічную і матэрыяльную падтрымку ў ажыццяўленні яго праграм, накіраваных на мірнае і бяспечнае выкарыстанне атамнай энергіі, умацаванне рэжыму нераспаўсюджвання ядзернай зброі, падкрэсліў у заключэнне А. Сцепаненка.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

Вядзецца сяўба азімых у саўгасе «Чырвоны сцяг» Баранавіцкага раёна. Тут выкарыстоўваецца першакласны пасяўны матэрыял жыта сартоў «пухаўчанка» і «верасень», у полі працуюць вопытныя механізатары. А ў калгасе «Зара камунізму» Докшыцкага раёна заканчваюць продаж ільнотрасты. На яе падманне і пагрузку выйшлі амаль усе: механізатары, паляводы, жывёлаводы, пенсіянеры. Ад такой арганізацыі справы выйграюць і гаспадарка, дзе адышлі ад заклікаў і лозунгаў, і людзі, якія цяпер зарабляюць у дзень да 40 і больш рублёў. Лён у гэтым годзе вырашчаны на славу. Кожны гектар у сярэднім дае па 5,2 цэнтнера льнасеме і па 12 цэнтнераў валакна. За кошт гэтага калгас плануе атрымаць даход каля мільёна рублёў.

НА ЗДЫМКАХ: уборка льну завершана; сяўба азімых у саўгасе «Чырвоны сцяг».

ПАБРАЦІМСКІЯ КАНТАКТЫ

Новае развіццё атрымліваюць дружальныя сувязі Мінска з англійскім горадам-пабрацімам Нотынгемам. Па ініцыятыве Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі і пры ўдзеле рэспубліканскага Камітэта абароны міру пачата работа па стварэнню фотавыстаўкі «Мінск—Нотынгем». З гэтай мэтай у Мінск прыбылі фатографы Нотынгемскага цэнтра мастацтва Клер Орын і Аджай Бхіка. Яны пачалі здымкі ў горадзе. Госці пабываюць на прадпрыемствах, сустрэнуцца з мастакамі і студэнтамі, наведаюць адну з бальніц і Мінскую гімназію, а таксама Хатынь і Курган Славы. Затым адбудзецца рабочы візіт у адказ беларускіх фотакарэспандэнтаў у Нотынгем.

НА ЗДЫМКУ: Аджай БХІКА (злева) і Клер ОРЫН у Мінску.

ВІЗІТЫ

ЗНАХОДЖАННЕ Ж. МАРШЭ У РЭСПУБЛІЦЫ

Генеральны сакратар Французскай кампартыі Жорж Маршэ, які знаходзіўся ў Савецкім Саюзе па запрашэнні ЦК КПСС, наведаў Мінск. Госць і суправаджаючы яго асобы пабывалі на мемарыяльным комплексе «Хатынь», да Вечнага агню якога ўсклалі кветкі.

У час наведвання ВДНГ БССР увагу лідэра французскіх камуністаў прыцягнулі ўзоры прадукцыі, з якімі рэспубліка паспяхова выходзіць на міжнародны рынак.

У калгасе імя Гастэлы Мінскага раёна адбыўся грунтоўны абмен думкамі з працаўнікамі гаспадаркі па шырокаму спектру праблем жыцця беларускай вёскі.

Ж. Маршэ сустрэўся з першым сакратаром ЦК КПБ Я. Сакаловым. Адбылася працяглая гутарка, што праходзіла ў атмасферы ўзаемнага інтарэсу і адкрытасці. Атрымаўшы вычарпальныя адказы на пытанні аб месцы камуністаў рэспублікі ў працэсах, якія адбываюцца ў эканоміцы, культуры, грамадскіх адносінах, Ж. Маршэ падкрэсліў, што падрабязны абмен думкамі дапамог больш наглядна і канкрэтна ўявіць ход перабудовы, яе рухаючыя сілы, а таксама цяжкасці на гэтым шляху. На прыкладзе Беларусі, адзначыў ён, відаць, што сацыялістычная ідэя не страціла сваёй стваральнай сілы. Яна застаецца асновай у дзейнасці кіраўнікоў, яна падтрымліваецца і шырокімі слаямі насельніцтва Беларусі. Гэта добра відаць на шматлікіх прыкладах развіцця дэмакратыі, павышэння ролі чалавека як галоўнай дзеючай асобы ў эканоміцы, палітыцы, духоўнай сферы.

Генеральны сакратар ФКП сустрэўся са Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР М. Дземянцеем.

НОВАЯ ГРАМАДСКАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ

АДБЫЛАСЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

У Мінску адбылася канферэнцыя заснавальнікаў новай грамадскай арганізацыі — Асацыяцыі садзейнічання ААН Беларускай ССР (АС ААН БССР). Ініцыятарамі яе стварэння выступілі АН БССР, Беларускае рэспубліканскае савета прафесіянальных саюзаў, Белдзяржуніверсітэт імя Леніна, Гандлёва-прамысловая палата БССР, Саюз журналістаў БССР, Беларускае камітэт абароны міру, іншыя грамадскія арганізацыі і творчыя саюзы.

Асноўная мэта асацыяцыі — знаёміць грамадскасць рэспублікі з дзейнасцю Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і ўдзелаў у яе рабоце Беларускай ССР, актыўна падтрымліваць імкненне народаў да ўзаемаразумення, сумесных дзеянняў у імя міру, разбраення, узаемавыгаднага супрацоўніцтва ва ўсіх галінах. Асацыяцыя таксама ставіць сваёй задачай супрацоўніцтва з Сусветнай федэрацыяй асацыяцыяў садзейнічання ААН і яе членамі ў іншых краінах.

Канферэнцыя разгледзела і адобрыла ў цэлым статут АС ААН БССР, выбрала яе праўленне. Старшынёй праўлення выбраны народны дэпутат СССР, акадэмік АН БССР У. Лабуноў. Устаноўчая канферэнцыя прыняла адпаведную рэзалюцыю, а таксама пісьмо генеральнаму сакратару ААН.

СТВОРАНЫ КААРДЫНАЦЫЙНЫ САВЕТ

«ЧАРНОБЫЛЬ І ДЗЕЦІ»

Так называецца каардынацыйны савет грамадскасці, створаны пры Беларускай рэспубліканскай арганізацыі Усесаюзнага дзіцячага фон-

ду імя Леніна. У яго складзе народныя дэпутаты СССР, вучоныя, урачы, пісьменнікі, журналісты, прадстаўнікі іншых творчых саюзаў, нефармальнага аб'яднанняў. Узначалі савет дацэнт Белдзяржуніверсітэта Генадзь Грушавой.

Галоўнай мэтай дзейнасці савета з'яўляецца аб'яднанне і каардынацыя намаганняў грамадскасці па аказанню неабходнай дапамогі дзецям, якія пацярпелі ў выніку чарнобыльскай аварыі, а таксама тым, хто жыве ў радыеактыўна забруджаных раёнах.

Матэрыяльнай асновай дзейнасці савета стануць добраахвотныя ўзносы арганізацый і грамадзян на рахунак рэспубліканскага аддзялення Дзіцячага фонду імя Леніна № 707 з памекай «Дзеці Чарнобыля». Першыя пераводы на рахунак, у тым ліку і з-за мяжы, ужо паступілі.

ЭКСПРЭС-ІНТЭРВ'Ю

ЗЕМЛЕТРАСЕННІ, ЯКІЯ МОЖНА ЧАКАЦЬ

Апошнім часам рэспубліканская прэса закранула даволі незвычайную для Беларусі тэму — мясцовыя землетрасенні. Наколькі яны небяспечныя для Беларусі?

— На працягу часу, за які ёсць гістарычныя звесткі аб зямных хваляваннях, — гаворыць дырэктар Інстытута геахіміі і геафізікі АН БССР акадэмік АН БССР Р. ГАРЭЦКІ, — на тэрыторыі Беларусі пастаянна ўздзейнічаюць глыбінныя карпацкія землетрасенні. Многія жыхары рэспублікі памятаюць зямныя штуршкі, якія здарыліся 4 сакавіка 1977 года і 31 жніўня 1986 года. У памяці людзей старэйшага ўзросту захаваліся ўспаміны пра землетрасенне 10 лістапада 1940 года. Яно было больш моцнае, чым тое, што адбылося ў 1977-м, і ў пяць разоў мацнейшае, чым у 1986 годзе. Усе тры землетрасенні — вынік разрадка велізарных падземных сіл, якія канцэнтруюцца ў гарах Уранча, што размешчаны ў Румыніі, у месцы найбольш крутога выгібу карпацкага горнага ланцуга. Хвалі іх распаўсюджваюцца на вялікія адлегласці, выклікаючы на сваім шляху моцныя ўзрушэнні зямной паверхні. Дарэчы, землетрасенне 1977 года выклікала вялікія разбурэнні і чалавечыя ахвяры ў Румыніі, крыху меншыя ў Балгарыі, Венгрыі. А зямное хваляванне 1986 года накіравала свой галоўны ўдар на тэрыторыю Малдаўскай ССР. І тут былі вялікія разбурэнні і ахвяры. Беларусі яны сур'ёзнага ўрон не нанеслі, але ж на многіх шматпавярховых будынках засталіся трэціны, падалі тынкоўка, пліткі і іншыя будаўнічыя дэталі.

— А ЦІ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ АРХІВНЫЯ ДАНЫЯ АБ ТЫМ, ШТО ЯКІЯ-НЕБУДЗЬ КАРПАЦКІЯ ЗЕМЛЕТРАСЕННІ ВЫКЛІКАЛІ РАЗБУРЭННІ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ?

— Да сённяшняга дня не было выяўлена якіх-небудзь архіўных сведчанняў гэтага. Заўважана, што ў раёне Уранча (Карпаты) кожнае стагоддзе адбываецца да трох разбуральных хваляванняў зямлі, якія распаўсюджваюцца на вялікія адлегласці.

Акрамя карпацкіх на паўночныя раёны рэспублікі могуць уздзейнічаць і землетрасенні, якія здараюцца ў Скандынавіі.

Мы павінны быць гатовымі да магчымых землетрасенняў і гатовымі з уллікам таго, што паверхавасць нашых гарадоў расце, узводзяць будынкі так званай павышанай адказнасці: цэпавыя і атамныя электрастанцыі, хімічныя заводы, гідрабудаванні, метро, шахты і іншыя.

— ЯКАЯ УЗАЕМАСУВЯЗЬ ІСНУЕ ПАМІЖ ВУЧОНЫМІ-ГЕОЛАГАМІ І БУДАЎНІКАМІ РЭСПУБЛІКІ?

На гэта пытанне адказаў вядучы геафізік Інстытута геахіміі і геафізікі АН БССР А. БАБАРЫКІН:

— Па-першае, у такім вялікім рэгіёне, як Прыбалтыка, Беларусь і захад РСФСР, няма спецыялізаванага сейсмалагічнага падраздзялення. Ёсць толькі сейсмічныя станцыі, якія выконваюць выключна рэгістрацыйную функцыю — адзначаюць наяўнасць таго або іншага землетрасення. Усе яны адносяцца да доследнай партыі нашага інстытута. Але мы на ўласным энтузіязме складалі для тэрыторыі Беларусі, рэспублік Прыбалтыкі і захаду РСФСР схему магчымай бальнасці землетрасенняў, якую перадалі ў Дзяржбуд СССР. Яна павінна ўлічвацца пры выбары месцаў плануемага будаўніцтва найбольш адказных аб'ектаў накітаў атамных станцый.

— ТАКІМ ЧЫНАМ, БУДАЎНІКІ ПАПЯРЭДЖАЮТ АБ ТЫМ, ДЗЕ ЛЕПШ БУДАВАЦЬ І ЯКІ?

— Толькі па асабліва важных аб'ектах. Па жытло і іншых такой схемы пакуль што няма. Яна можа быць складзена (як і наогул уся работа тут пастаўлена на больш сур'ёзную аснову) толькі тады, калі будзе арганізавана спецыяльнае навуковае падраздзяленне пры інстытуте, якое б займалася гэтымі пытаннямі.

— ЯКІЯ НАЙБОЛЬШ СЕЙСМІЧНА УСТОЯЛІВЫЯ БУДЫНКІ?

— Драўляныя. У асобных выпадках, калі пабудаваны якасна, яны могуць вытрымаць землетрасенне нават да 12 балаў. Цагляныя менш сейсмстойкія. Таму, думаецца, не варта захапляцца шматпавярховасцю будаўніцтва, асабліва калі яно вядзецца з кладкай у паўтары цагляны.

МІЖРЭСПУБЛІКАНСКІЯ СУВЯЗІ: УВОЗ І ВЫВАЗ ТАВАРАЎ

НА ПРЫНЦЫПАХ ПАРТНЁРСТВА

Ва ўмовах ўвядзення з 1 студзеня 1990-га года ў рэспубліцы рэгіянальнага гаспадарчага разліку ўсё часцей у размовах і дыскусіях узнікае пытанне справядлівага, узаемавыгаднага тавараабмену на лініях рэспубліка — цэнтр і рэспубліка — рэспубліка. Карці меркаваць па паведамленнях у прадках масавай інфармацыі, гэтая тэма стала хваляючай практычна ва ўсіх рэгіёнах СССР. Нават на першым З'ездзе Саветаў дэпутаты не аб'явілі яе. Тады абмеркаванне выклікала цэлы шквал эмоцый. Пошук адказаў на пытанне, якое на абыяцельным узроўні гучыць: «Хто каго карысць?», іншы раз набывае вельмі востры характар. У сувязі з актуальнасцю праблемы для сучасных сацыяльна-грамадскіх працэсаў у краіне наш карэспандэнт Галіна УЛЦЕНАК зьяла інтэрв'ю ў начальніка ўпраўлення гандлю Дзяржплана БССР Уладзіміра ДЗЕМ'ЯНОВІЧА.

— Уладзімір Пятровіч, якія тавары народнага спажывання Беларусь увозіць і што вывозіць за свае межы?

— Пачнём з найбольш балючага — з вывазу. Усесаюзны рынак атрымлівае з Беларусі прадукцыю лёгкай прамысловасці — абутак, трыкатаж, швейныя, панчошна-шкарпачныя вырабы. Мы пастаўляем Саюзу і прадукты харчавання: галоўным чынам мясапрадукцыю, малака, кандытарскія вырабы. Да пералічанага, пэўна, трэба яшчэ дадаць тэлевізары, радыёпрыёмнікі, халадзільні-

выключэннем мукі (цукар, напайныя лікі).

— Як жа суадносяцца паміж сабой увоз-вываз?

— Па групе нехарчовых тавараў у нас існуе перавышэнне вывазу над увозам прыкладна на 2 мільярды рублёў. Але тут не ўлічваецца некаторая сыравіна (на асобныя віды тканін), шкура, футра.

Зараз у рэспубліцы склалася тэндэнцыя да скарачэння вывазу. З 1985 года па нехарчовай групе ён знізіўся на 5 працэнтаў. І сёння ў сувязі з пераходам на рэгіянальны гаспадарчкі кіраўніцтва Беларусі паставіла пытанне наступным чынам: прыняць за базавы сёлетні вываз і ў далейшым не пераступаць гэту мяжу ў бок павелічэння.

— Але ў нас у рэспубліцы вельмі многа прадпрыемстваў саюзнага падпарадкавання, чыя прадукцыя належыць у першую чаргу нейкаму саюзнаму міністэрству ці ведамству. Як мяркуецца паступаць у такіх выпадках?

— Калі паглядзець на лічбы, атрымліваецца наступнае: за тры гады бягучай пяцігодкі аб'ём вытворчасці тавараў народнага спажывання павялічыўся на 22 працэнты. А рэгіянальныя фонды толькі на 15. Чаму так атрымалася? Бо ў нас вельмі многа прадпрыемстваў саюзнага падпарадкавання. Таму мы патрабуем пакідаць у рэспубліцы ўвесь прырост. І ёсць падставы спадзявацца, што гэтае пытанне будзе вырашана станоўча.

— Вы казалі, што цяпер існуе тэндэнцыя да скарачэння вывазу нехарчовых тавараў. Пэўна, мяняецца і структура гэтых паставак?

— Так. Мы рэзка зніжаем вываз тых тавараў, якіх не хапае самім. Напрыклад, вырабаў лёгкай прамысловасці, асабліва абутку. З наступнага

года гэтая галіна пераходзіць толькі ў рэспубліканскае падпарадкаванне, што павінна станоўча адбіцца на магчымасцях рэспубліканскага рынку.

З 1990-га года значна паменшае вываз мяса, малака, яек. Гэта непасрэдным чынам звязана з чарнобыльскай бядой. Справа ў тым, што раней на дзяржаўным забеспячэнні ў тых раёнах былі толькі сельскія дзіцячыя садзікі, школы, бальніцы. Лічылася, што сельскае насельніцтва павінна мець уласную падсобную гаспадарку, з якой і атрымае прадукты. Пра астатніх клапацілася спажывацкая кааперацыя. Зараз жа мы бяром на сябе ўсю гэтую зону, бо выпрацоўваць на месцы чыстую прадукцыю немагчыма. Вось і трэба павялічваць нашы фонды. Такім чынам у наступным годзе мы паставім у саюзны фонд менш на 72 тысячы тон мяса і на 362 тысячы тон малака.

З 1990-га года наогул мяняюцца ўзаемаадносіны рэспублікі з саюзнымі органамі. Калі раней Міністэрства гандлю СССР выдзяляла рэспубліцы фонды больш чым на 200 відах, то зараз толькі на 14 найменшых тавараў цэнтралізавана складаюцца планы размеркавання, напрыклад, на тэлевізары, халадзільнікі, шпалеры, веласіпеды, матацыклы, некаторыя іншыя. Усё астатняе закупляецца на аптовых кірмашах. Але варта сказаць, што ёсць яшчэ 116 пазіцый, па якіх даюцца так званыя рэкамендацыі, каб не зніжаць ранейшыя пастаўкі.

Сёння існуе таксама пэўная група тавараў, вываз якіх узгадняецца з Дзяржпланам рэспублікі. Паралельна для выпуску гэтых вырабаў увозіцца неабходная колькасць сыравіны. Атрымліваецца нешта накшталт дзяржаўнага заказу, забеспечанага, як гэта прынята, і адпаведнымі фондамі,

тычыцца гэта ў асноўным лёгкай прамысловасці. Але зноў падкрэслію: сам аб'ём вывазу не павялічваецца.

— А як складаюцца ўзаемаадносіны з цэнтрам, ці не «цісне» ён на рэспубліканскія органы кіравання?

— Ведаецца, сёння на нас не столькі ўплывае цэнтр, колькі самі прадпрыемствы, якія атрымалі права самастойна рэалізоўваць частку сваёй прадукцыі. І яны нярэдка прапануюць яе не свайму гандлю, а лічаць больш выгадным вывезці з рэспублікі, нават і за мяжу, дзе попытам карыстаюцца наш крышталь, пасада, тканіны... Але маё асабістае меркаванне: трэба ў першую чаргу максімальна працаваць на свой унутраны рынак.

Што тычыцца новых форм міжрэспубліканскіх сувязей, то тут распрацоўваецца канцэпцыя міжсаюзнага сумеснага прадпрыемства з «сыравіннымі» рэспублікамі, якія маюць таксама і шмат свабодных рук. Мы, напрыклад, забяспечваем такую вытворчасць абсталяваннем, спецыялістамі, другі бок — сыравінай і рабочымі.

— Дарэчы, які баланс увозу-вывазу паміж рэспублікамі ў цялым?

— У нас у Саюзе толькі ў часткі рэспублік вываз перавышае увоз. Сярод іх, як я ўжо сказаў, і Беларусь. Спіс іх будзе наступны: Латвія, Эстонія, Армения, Беларусь, Украіна, Малдавія, Літва.

— Уладзімір Пятровіч, увядзенне рэгіянальнага, рэспубліканскага гаспадарчага разліку і самафинансавання, мяркуецца, усё расставіць на сваіх месцах. І кожная рэспубліка спадзяецца, што вось тады ўжо прыляжкі яе магазінаў пабагацеюць. Але спецыялісты ўсё часцей напярэджваюць: не трэба кідацца ў эйфарыю, лёгкага жыцця не чакайце. Як вы мяркуеце, хто акажацца ў больш складаным становішчы: мы ці «сыравінныя» рэгіёны?

— Мне здаецца, пэўныя цяжкасці чакаюць усіх. Але разам з тым спадзяюся, што Беларусь будзе «на кані». Усё ж такі ў нас і кваліфікаваныя кадры, і навуковы патэнцыял. А гэта значная база для далейшага развіцця.

ЭТАГРАФІЧНЫЯ НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

КАРАНІ

[Працяг. Пачатак у № 38].

Каліяжанка Марыі Пятроўны дадала:

— Пэўна, вы адчулі, якая поўза між намі. Паміж мінулым і сённяшнім...

— Карані! — падтрымала яе група. — Яны непарыўныя з родным, не даюць чалавечы пераказі-полям стаць...

Не згледзелі, як апынуліся на чужыне? Яна нічым не адрозніваецца ад зямлі беларускай. Такія ж сосны, такія ж кветкі, такія ж абапал і людзі з іх міла-ласкім палескім вымаўленнем...

— Прыязджайце да нас!

— Не! — запярэчыла калія-

жанцы Марыя Пятроўна. — Калі ўжо ехаць, то да нас. Ну хаця б у Моталь, дзе Балюк старшыняю. Унікальная вёска! Гісторыю мае багатую, і, галоўнае, людзі там цікавыя.

II

І вось я ў Моталі.

Адчуванне такое, што не ў вёску трапіў, а ў раённы цэнтр. Ускрай плошчы падымаюцца сучасныя камяніцы — Дом культуры, універмаг, кінатэатр... Адсюль веерам расходзяцца вуліцы. Яны забудаваны дамкамі надзіва акуратнымі. Многія вуліцы прастуюць да возера, што на самай прыгожай рацэ Палесся — Ясельдзе. У вярхоўі, у Пружанскім і Бярозаўскім раёнах, раку выпра-

сталі, ператварылі ў сцёкавую канаву, а тут, у ваколіцах Моталі, яна ў сваіх берагах, цешыць вока першароднасцю. Чыя ў тым заслуга? Яшчэ тады, на Дні вызвалення, Балюк растлумачыў:

— А мы адпрэчылі ўвільняльніх меліяратараў, якія толькі асушылі зямлю, стварылі свой меліяратыўны атрад. У выніку ўратавалі ці не дваццаць кіламетраў ракі, што знаходзіцца на тэрыторыі калгаса, стварылі нямала штучных азёраў, добраўпарадкавалі сотні гектараў зямлі. Раней, каб трапіць на поле, што за якіх пяць-сем кіламетраў ад вёскі, даводзілася і шмат часу патраціць, і натурзацца з тэхнікай. Сёння туды вядуць

добрая дарогі. Будавалі самі. Цяпер іх звыш 250 кіламетраў. Большасць — гравійныя, але ёсць і асфальтаваныя.

Уладзімір Іванавіч у той дзень сказаў і такое:

— Наш селянін жыве не хлебам адзіным. У вольную часіну або ў грыбочкі сходзіць, або з вудаю пасядзіць, або выступленні артыстаў паглядзіць... І багацее душою...

Слухаў старшыню калгаса і думаў: усё гэта — вынік таго, што мотальскі селянін стаў сапраўдным гаспадаром свае зямлі. Калгас даўно перайшоў на поўны гаспадарчы разлік, і цяпер на яго рахунку ажно восем мільёнаў свабодных грошай. Шмат аб чым гаворыць і такі факт: толькі на ашчадных кніжках маталіянэ маюць звыш пятнаццаці мільёнаў рублёў. Які яшчэ калгас, якая вёска Палесся пахваліцца такім?

У напрамку Іванава ішлі грузавікі, праносіліся легкавушкі, праляталі матацыклы. Трагуюрам, прыцярушаным снегам, паважна крочылі пажылыя людзі, табункамі прабягалі дзеці. А мне ўспаміналася некалі ўчутае, некалі чытанае проа Моталь, яго тубыльцаў — людзей мужных і працавітых.

ўпамінане пра Моталь адносіцца да пачатку ХУ стагоддзя. Паколькі маталіянэ мелі невялікія зямельныя надзелы, то многія, асабліва маладыя і дужыя, наймаліся да купцоў лясарубамі, плятагонамі ці бурлакамі. Сплаўлялі лес на Ясельдзе, Прыпяці і Дняпры — у Чорнае мора; на Дняпра-Бугскім канале, Мухаўцу, Заходнім Бугу і Вісла — у горад Гданьск, што на Балтыцы; па канале Агінскага, Шчары і Нёмане — у нямецкі порт Кёнінгсберг. Асноўная ж маса малазямельцаў займалася рамествамі. Тутэйшыя краўцы, шаўцы, кавалі, цеслі, ткалі, стаяры, гарбары былі вядомы па ўсім Палессі.

Яраслаў ПАРХУТА.

НА ЗДЫМКАХ: Моталь. Гандлёвы цэнтр і Дом культуры; вяртанне з пашы.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

[Працяг будзе].

Якія сёння найбольш хваляючыя, вострыя пытанні ў сферы саветскай культуры! Аб гэтым гаворыць намеснік загадчыка Ідэалагічнага аддзела ЦК КПСС доктар філасофскіх навук Уладзімір ЯГОРАЎ.

Такіх пытанняў, натуральна, многа. Калі ўзяць толькі некаторыя праблемы цяпершняга этапу, то назаву, бадай, наступныя: Кастрычніцкая рэвалюцыя і адносіны да культуры мінулага; асаблівасці і цяжкасці станаўлення сацыялістыч-

тага ж у каго друкаванае выданне, той узброены, у каго яго няма — безгалосы. Ці справядліва?

Мы адмовіліся ад націскага, адміністрацыйнага кіравання. Механізмы ж сацыялістычнага кіравання сферай культуры — у яе новым, перабудовачным разуменні — пакуль яшчэ не адпрацаваны.

У пошуках новага непазбежных памылак. Важна толькі не забываць, што адмова ад псеўдасацыялістычнага не азначае вяртання ці стварэння

ВУЧОНЫ АНАЛІЗУЕ СІТУАЦЫЮ

ПЕРААДОЛЕННЕ КРАЙНАСЦЕЙ

най культуры. Да гэтых пытанняў напрамую прымыкае і тое, як упісваецца праблема тэатра культуры прагрэсу ў трагічныя і цяжкія для культуры гады сталінізму? А ці быў прагрэс культуры ў гэты перыяд? Калі паглядзець на станованне нашымі мастакамі ў 20—50-я гады, культура развівалася. Калі ж пачытаць шматлікія сённяшнія публікацыі, то часта можна сустрэць сцвярджэнні: была ўсеагульная, у тым ліку культурная, дэградацыя. Гэта няпростыя праблемы, але іх трэба вывучаць.

Ці ўзяць, напрыклад, пытанне аб раней недаступных чытачу, глядачу творах, у тым ліку аб айчынным замежжы. Мы павінны быць прынцыпова супраць палітычнага шэльмавання і таксама прынцыпова за глыбокі, аб'ектыўны мастацтвазнаўчы, літаратурна-навуковы аналіз. Ажыятаж, аднабоковы меркаванні ўзнікаюць часцей за ўсё там, дзе зноў сядома ці несядома змешваюць ідэалогію, палітыку і культуру. Раней скажаліся прынцыпы палітыкі сацыялістычнай дзяржавы ў галіне мастацтва, «аналіз» палітычных заяў панаваў над эстэтычнымі крытэрыямі, а цяпер «пальнасць» становіцца ледзь ці не сінонімам высокамастацкага.

Вельмі супярэчліва, неадназначна ідзе як працэс перабудовы дзяржаўнай сістэмы кіравання галіной культуры, так і працэс дэмакратызацыі жыцця творчых саюзаў, грамадскіх арганізацый. І калі ў першай сферы моцныя яшчэ традыцыі адміністравання, то ў другой многае часам зводзіцца толькі да вонкавага боку змен. Тут нярэдка за мітынгавым дэмакратызмам хаваецца ці нежаданне «ўступіць крэсла», ці простае жаданне змяніць адну каманду ля руля другой, не мяняючы сутнасці кіравання.

Есць і па-сапраўднаму трывожныя сімптомы. Галоўны з іх, на мой погляд, — маруднае авалоданне прынцыпамі сацыялістычнага плюралізму. Але ясна адно — наспела патрэбнасць пераадолець дзве крайнасці. З аднаго боку, адхіленне, умаўчанне (якое практычна непасрэдна не выказваецца) сацыялістычных ідэалаў, каштоўнасцей, а з другога — непрыняцце альтэрнатыўных поглядаў, разнастайнасці думак, дыскусійных метадаў пошуку ісціны. Крайнасці ж гэтыя сыходзяцца ў тым, што і той, і другі падыход — талітарысцкі, недэмакратычны, неплюралістычны, ён не ў духу патрабаванняў перабудовы. На XIX Усеагульнай партыйнай канферэнцыі была прынята рэзалюцыя «Аб публічнасці». Але паслядоўна і не асобныя яе палажэнні, а ўнутраную дыялектыку спавядаюць далёка не ўсе газеты і часопісы. А групавыя ж сутыкненні ў асяроддзі мастацкай інтэлігенцыі, на старонках літаратурна-мастацкіх часопісаў ужо перайшлі межы культурных дыскусій. Да

несацыялістычнага. Сацыялістычнае грамадства, уводзячы эканамічны рынак, не можа ставіць, скажам, дзяржаўныя ўстановы культуры ў нявыгадныя ўмовы ў параўнанні, напрыклад, з кааператывамі ці людзьмі, якія займаюцца індывідуальнай дзейнасцю. Ды і нельга ўсё ў культуры зводзіць да праблемы «выгадна — нявыгадна». А акрамя таго, давайце зададзімся і такім пытаннем: калі выгадна, то каму, калі на карысць, то чаму? Культурны? Усім? Ці, прабачце, гэта легалізаваная спекуляцыя?

Безумоўна, кааператывнае не значыць несацыялістычнае. Неабходна па лініі дзяржавы зрабіць усё, каб кааператывны пачаткі развіваліся і ў сферы культуры. Але яны (а такая небяспека існуе!) не павінны адсоўваць назад сапраўднае мастацтва, даваць перавагі суратам, біць па кішэнні чытача, глядача.

Ці ўзяць, скажам, праблемы поўнага ці частковага гаспадарства для ўстаноў ці арганізацый культуры і інтарэсы саветскага чалавека, асабліва моладзі, пенсіянераў, калі мы аказваемся перад фактам значнага росту цен на білеты, на інструменты, кнігі, тэхніку, на тое, увогуле, што адносіцца да сферы штодзённага культурнага спажывання насельніцтва.

Словам, як увязаць эканамічную выгаду з зацвярджэннем сапраўды мастацкага, з сацыяльнай справядлівасцю?

Пры вырашэнні палітычных, сацыяльных праблем культура будзе ўсё больш вылучацца на перэдні план як найважнейшая састаўная частка праблемы чалавека. Варта прадоўжыць пошук новых шляхоў развіцця, каб больш арганічна спалучаліся палітычныя, эканамічныя асаблівасці сацыялізму і своеасаблівасць культурных, нацыянальных традыцый народаў.

Хацелася б закрануць і пытанне выкарыстання дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу ў галіне культуры. Камп'ютэрная тэхніка, сучаснае навукаёмкае абсталяванне для бібліятэк, цыркаў і тэатраў, якасць тавараў, без якіх сёння немагчыма задавальненне культурных патрэб насельніцтва, — усё гэта патрабуе неадкладнага вырашэння.

Мы будзем праіграваць з пункту гледжання прэстыжу, прырытэту сацыялізму, калі будзем працягваць таптаць на месцы там, дзе гутарка ідзе аб выкарыстанні дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу ў культуры. І ў вырашэнні гэтых пытанняў, мяркую, усе мы вельмі спадзяемся на тое, што ўлада, якая ажыццяўляецца не ведамствамі, а Саветамі, што вярнуліся да першапачатковай сутнасці, зможа адкінуць поўнаасцю славы «рэшткавы прынцып» вылучэння сродкаў на развіццё культуры, мастацтва, на задавальненне духоўных запатрабаванняў чалавека.

ШТО ПАКАЗАЎ РЭСПУБЛІКАНСКІ АГЛЯД РАБОТ

МАЛАДЫХ АЎТАРАЎ

НА ЗМЕНУ ПАРАЛЕЛЕПЕДАМ — ЭМАЦЫЯНАЛЬНАЯ АРХІТЭКТУРА

Архітэктурная творчасць у перыяд дыктату будаўнічай індустрыі развівалася хваравіта, і спіс значных мастацкіх набыткаў у гэтай галіне, трэба прызнаць, невялікі. Вось чаму кожная колькі-небудзь грамадскі значная падзея, звязаная з архітэктурай, прыцягвае пільную ўвагу ўсёй рэспублікі. Інтэрэс падаграваецца і тым, што ў апошнія гады беларускія архітэктары ўсё вальней (з разумнай доляй рызыкі) шукаюць новыя выразныя формы збудаванняў.

Гэта паказаў і апошні рэспубліканскі агляд лепшых архітэктурных твораў (праектаў і пабудов) мінулага года. У ім было прадстаўлена каля шасцідзясяці работ. Сярод іх праекты грамадскіх будынкаў і мікраараўнаў, школ і балныц, малых архітэктурных форм і прамысловых збудаванняў. Былі прадстаўлены розныя напрамкі і падыходы да архітэктурнай творчасці.

У адрозненне ад мінулых гадоў журы аддало перавагу не прафесійна сталым, традыцыйным работам, а часам спрэчным, але перспектыўным задумам. Зрэшты, некаторыя з іх ужо ўвасоблены ў камені і бетоне. Напрыклад, Палац піянераў і школьнікаў у Мінску (пабудавана першая чарга) выразны не толькі звонку, але прыцягвае нестандартнасцю вырашэння інтэр'ераў. Архітэктар В. Бялянкін быццам вярнуўся ў дзяцінства і прапанаваў такую разнастайнасць фарбаў

і форм, якая дазволіла падрыхтаваць на кожным паверсе нечаканасці, якія так любяць дзеці. Хіба не нечаканасць з'явіліся сад (часцінка жывой прыроды) сярод каменных калон, мармуру і керамікі сцен? А зала касманаўтаў з трэнажорамі, скафандрамі, макетам касмічнага карабля, які нібыта ляціць пад столлю? Мігцяць, як зоркі, святільнікі і іншыя нестандартныя дэталі. Ці пакой для гульні са шматфункцыянальнай мэбляй і забаўнымі скульптурамі на калонах? Адным словам, сапраўдны казачны дом.

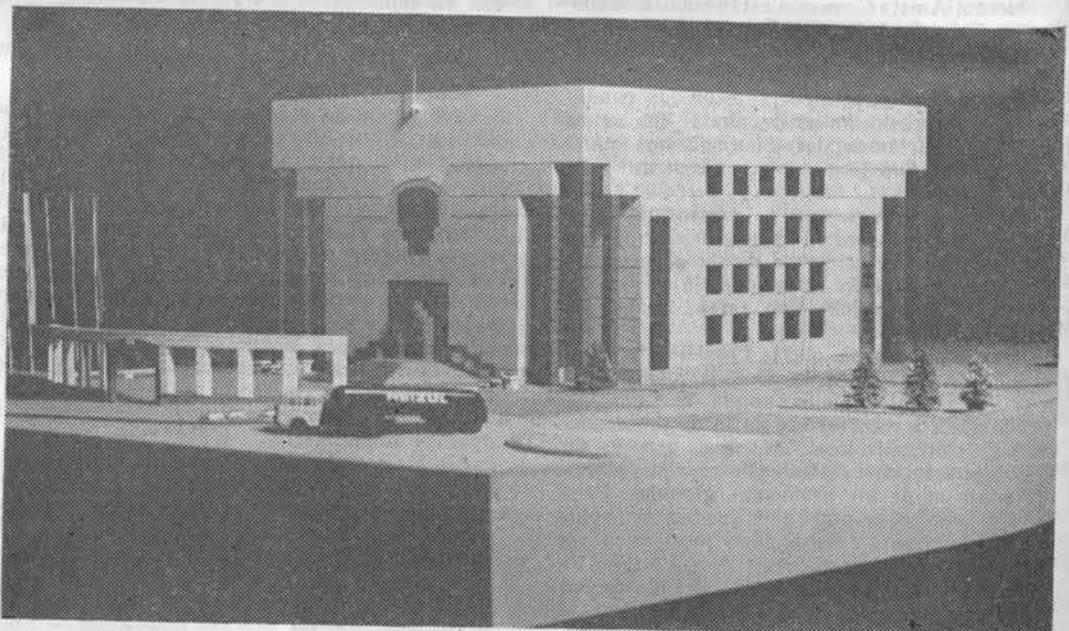
Заўважым, што работы архітэктара В. Бялянкіна заўсёды ўтрымліваюць элемент навізны. У яго праекце аўтаматызаванага дыспетчарскага цэнтры Упраўлення Беларускай чыгункі (ён быў выстаўлены па-за конкурсам) праглядваецца смеласць і неардынарнасць рашэння буйнога грамадскага збудавання.

Нестандартна вырашыў знешняе аблічча дзелавага будынка і архітэктар А. Вароб'ёў. Знешгандальбанк СССР у сталіцы Беларусі, хая і стаіць на другараднай транспартнай магістралі, увагу прыцягвае з першага погляду. Дарэчы, і на ўсеагульным конкурсе работа нашага архітэктара была ацэнена па годнасці — яму ўручаны залаты медаль лаўрэата.

У гэты «залаты» спіс трапіў і архітэктар М. Дзятко, які выканаў праект будынка агульнаадукацыйнай школы для горада Суwalki Польскай Народнай Рэспублікі. Прычым яму давялося вы-

трымаць канкурэнцыю і з польскімі архітэктарамі. Справа ў тым, што інстытут «Белдзяржпраект», дзе працуе М. Дзятко, супрацоўнічае з праектна-даследчым цэнтрам жыллёвага будаўніцтва «Інвестпраект» у Польшчы, і эскізы рашэння школы яны распрацоўвалі паралельна. Затым выбралі лепшае. Сапраўды, вучэбныя памяшканні беларускі архітэктар скампанаваў такім чынам, што не толькі ствараюцца максімальна зручнасці для заняткаў, але атрымліваецца выразны сілуэт будынка, які рэзка адрознівае яго ад традыцыйных школьных паралелепіпедаў.

Самая болевая кропка беларускай ды, бадай, і ўсёй саветскай архітэктары — эстэтызацыя масавай жыллой збудовы. І пытанне — як пазбегнуць аднастайнасці мікраараўнаў — на парадку дня любых архітэктурных форумаў. Спраба адказаць на яго была і ў некаторых працах агляду. У якасці прыкладу можна прывесці ідэі архітэктара С. Чарніцкага, які прапанаваў арыгінальную кампазіцыю буйнапанельных жыллых дамоў з шматпраменевых блок-секцый. Дзякуючы разумнай блакіроўцы кватэр вакол лесвічна-ліфтавага блока, можна ствараць розныя канфігурацыі жылых дамоў пры мінімальнай колькасці блакіруемых элементаў. А разнастайныя лінейныя і сеткавыя структуры з такіх рознапавярховых дамоў дазваляюць зрабіць збудову гарадоў больш пры-

АЙБАЛІТ ГАВОРЫЦЬ ПА-БЕЛАРУСКУ

Дзіцячыя дамы, інтэрнаты, балныцы — вось сцэнічныя пляцоўкі, на якіх будзе даваць дабрачынныя прадстаўленні новы гаспадарча-разліковы лялечны тэатр «Доктар Айбаліт», які арганізаваны «пад крылом» Беларускага аддзялення Саветскага дзіцячага фонду імя У. І. Леніна.

Спектаклі, якія рыхтуюцца да пастаноўкі, ствараюцца на фальклорнай аснове і будуць ісці на роднай мове. Любімыя

дзятвой Несцерка, пан Быкоўскі, Паўлінка з пачаткам новага навучальнага года прыйдуць у школы рэспублікі.

Будзе тут і свае майстэрня. Лялькі і сувеніры, вырабленыя вядомымі і маладымі майстрамі, рэалізуе спецыялізаваны кааператыв дзіцячага фонду.

СВЯТА АДБУДЗЕЦА Ў МІНСКУ

Волагда, Ноўгарад, Кіеў... Такая геаграфія набыўшага шырокаю папулярнасцю Усеагульнага свята славянскай пісьменнасці і культуры. У наступны

раз свята мае адбыцца на Беларусі, у Мінску.

Пытанне аб падрыхтоўцы і правядзенні свята славянскай пісьменнасці было разгледжана на пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры, якое адбылося ў канцы верасня. У абмеркаванні, на якім старшыняваў міністр культуры Я. Вайтовіч, прынялі ўдзел члены калегіі, кіраўнікі міністэрства, залічаныя — У. Гілеп, У. Матвееў, Н. Загорская, Л. Караіцаў, В. Мілярчык, М. Бірыла, В. Тураў, С. Законнікаў, П. Краўчанка, І. Чыгрынаў, М. Громаў, М. Казінец. Вызначаны тэрмін свята — 24—27 мая 1990 года, разгледжаны розныя аспекты падрыхтоўкі і правядзення яго.

вабнай і менш манатоннай. Сучасныя прапановы С. Чарніцкага і па планіровачных, і інтэр'ерных рашэннях кварта.

Праглядаюцца зрухі ў лепшы бок і ў планіроўцы мікрараёнаў. Архітэктары з Гродна прапанавалі забудоўваць раён Зарніца пераважна малапавярховымі жылымі дамамі (ад двух да пяці паверхаў). Падобныя ідэі і ў праекце забудовы мікрараёна Малаўка-9 Мінска. Праект гэты не ўдзельнічаў у аглядзе, але напаміньце аб ім варта, таму што ён з'яўляецца яшчэ адным пацвярджэннем таго, што працэс гуманізацыі жыллага асяроддзя (праектаванне сумастанных малавеку аб'ектаў) набірае ў рэспубліцы сілу.

У лік лепшых работ агляду трапілі праект спорткомплексу для Брэста архітэктара М. Пушкова і праект лабараторнага комплексу Навукова-даследчага інстытута ядзерных праблем Белдзяржуніверсітэта групы архітэктараў з Белдзяржпраекта.

Некалькі праектаў, хаця і не ўвайшлі ў дзесятку лепшых, аказаліся ў зоне павышанай увагі прафесіяналаў. Гэта Дом ведаў і навуцальна-спартыўны корпус інстытута фізкультуры ў Мінску, Дом культуры для вёскі Сітнікі Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці, міжкласны санаторый для Магілёўшчыны.

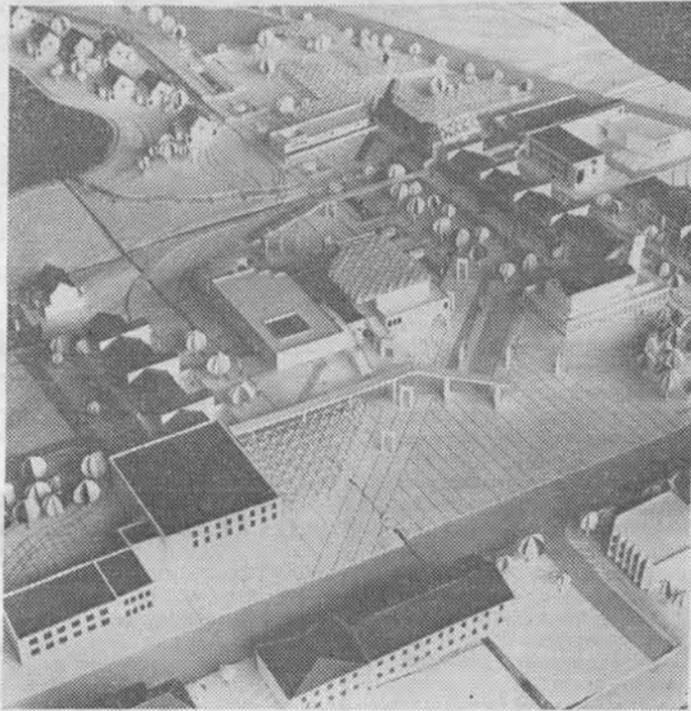
Большасць архітэктараў, якія прысутнічалі на грамадскім абмеркаванні прадстаўленых на агляд работ, згадзіліся з тым, што ў першую чаргу трэба разглядаць практычныя не ўчарашняга дня, якія, магчыма, прафесіяналы, добрыя, але паўтарэнне пройдзенага, а прапановы наватараў — спрэчныя, супярэчлівыя, але якія ўтрымліваюць перспектывы ідэі. Толькі тады бетонная немата правільных паралелепіпедаў будзе выцеснена гармоніяй форм эмацыянальнай архітэктуры.

Нібыта водгукам на гэта жакаданне з'явілася выстаўка работ маладых архітэктараў рэспублікі, якая адбылася ў канцы мінулага года ў Мінску. Не будзе перабольшаннем, калі скажам, што за апошнія дваццаць гадоў у архітэктурным жыцці рэспублікі падобнага не навіралася. Агляды творчасці вядома ж, праводзіліся. Але каб маладым давалася магчымасць выказацца без якіх-небудзь абмежаванняў, такога не было. І ўдзельнікі гэтую магчымасць скарысталі ў поўнай меры: яны выставілі першыя рэальныя праекты, пазнаёмілі публіку са сваімі наміненнямі і марамі — канцэптуальнымі архітэктурнымі ідэямі, са сваімі захапленнямі — рысункамі, вынаходствамі. Галоўнае ж, яны сталі ініцыятарамі карэнальнага абнаўлення архітэктурных форм.

У чым заключаецца гэта новае, разбірацца прафесіяналам. Ясна адно: маладыя не хочуць прытрымлівацца стэрэатыпаў, раічуца адхіляюць усякія прэтэнзіі на «адзіную» (афіцыйную) архітэктурную. Ставячыся да сваёй работы, магчыма, менш прагматычна, чым папярэднія пакаленне, яны ўсё больш засяроджваюцца на мастацкім баку прафесіі. У іх работах можна было прыкмець імкненне да вобразна-

выканалі бясплатна, у падураку гораду.

Валерый Данилаў і Уладзімір Талочка выступілі з арыгінальнай ідэяй ландшафтна-экалагічнага пераўтварэння гарадскога асяроддзя і прадставілі прыклад яго практычнай рэалізацыі — праект парка-рэкрэацыйнага комплексу «Волатава». На намыўнай тэрыторыі плошчай 110 гектараў у пойме ракі Сож яны прапануюць стварыць месца адпачынку насельніцтва

ці, яснасці і выразнасці архітэктурнай мовы, арыентацыю на традыцыйныя, архетыпы, якія вытрымалі шматвяковую праверку, зварот да нацыянальных крыніц будаўнічай культуры.

Гран-пры агляду-конкурсу быў уручаны архітэктарам з Мінскаграмадзянпраекта Іосіфу Вайцяховічу і Аляксандру Пратасевічу за праектную прапанову рэабілітацыі цэнтара малага горада. Яны выбралі горад Глыбокае Віцебскай вобласці. Выбралі не выпадкова: Вайцяховіч нарадзіўся ў ім і правёў там дзяцінства. І патрэбы горада ён ведаў дасканала. Перш за ўсё яны хацелі зрабіць цэнтр прыгожым і прэстыжным у дзелавым і грамадска-культурным плане. Таму будынк цэнтара аб'ядналі ў ансамбль. Гэта якраз тое, чаго так не хапае нашым раённым гарадкам. У сістэму цэнтральнай часткі старой забудовы яны тактоўна ўпісалі малапавярховыя жылныя дамы. У кампазіцыі цэнтара яны ўдала скарысталі невялікую рачулку, якая перасякае рыначную плошчу і ўпадае ў возера, размешчанае непдалёку. Пераходныя масткі цераз рачулку ажывяць гарадскі пейзаж і ўнясуць элемент навізны ў агульную панараму. Праект маладых архітэктараў

навакольных мясцін. Прычым парк гэты павінен стаць арганічнай часткай буйнейшага ў Гомелі жыллага масіву, які будзецца на намыўных землях.

Мы не будзем называць імяны ўсіх маладых архітэктараў, адзначаных дыпламамі рэспубліканскага агляду: яны пакуль шырокаму колу невядомы. Аднак адзначым, што на аглядзе былі прадэманстраваны цікавыя падыходы да архітэктуры грамадскіх будынкаў — спроба рэалізаваць прынцып постмодэрнізму ў інтэр'ерах, творчае асэнсаванне традыцый авангарда дваццатых гадоў, імкненне да дынамізму форм і прасторы. Адным словам, можна канстатаваць актыўны падыход да архітэктуры, які раней не заахвочваўся.

Агляд маладых архітэктурных драванняў удаўся. Кампліментарна ў свой адрас яны пачулі ніяма. Ці здольны яны вывесці беларускае дойлідства на новы якасны ўзровень, пакажа час. Але шанс праявіць сябе ў іх ёсць. Парукай таму абнаўленне ўсіх грамадскіх інстытутаў Савецкай дзяржавы, перабудова ва ўсіх сферах нашага жыцця.

Валянцін АКСЕНАУ.

НА ЗДЫМКАХ: праект будынка райвыканкома Цэнтральнага раёна Мінска; шматфункцыянальны грамадскі цэнтр у Глыбокім на Віцебшчыне.

КЛАСІКА ЗАЎСЁДЫ СУЧАСНАЯ

МЯЦЕЖНЫ ДУХ ДУБРОЎСКАГА

Майстар экранізацыі рускай класікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР кінарэжысёр Вячаслаў Нікіфараў у студыі «Кадр» кінастудыі «Беларусьфільм» завяршыў вялікую працу над чатырохсерыйным тэлевізійным фільмам і яго кінаэкраным варыянтам «Дуброўскі», пастаўленымі па матывах аднайменнага твора А. Пушкіна. У канцы сёлетняга года абедзве стужкі выйдзяць на тэлевізійныя і кінаэкраны краіны. А пакуль у сталіцы нашай рэспублікі праходзяць прэм'еры кінаварыянта экранізацыі карціны, якая мае назву «Высакародны разбойнік Уладзімір Дуброўскі».

Тут, мусіць, трэба зрабіць экскурс у мінулае. Справа ў тым, што пушкінскага «Дуброўскага» і раней ставілі ў тэатры і кіно. Ва ўсіх на памяці цудоўная опера Напраўніка, стужка рэжысёра А. Іваноўскага, якая больш чым паўстагоддзя не сыходзіла з экрану краіны, шматлікія тэатральныя пастановкі. Многія людзі старэйшага пакалення добра памятаюць папулярнага акцёра МХАТа Барыса Ліванава ў ролі маладога Дуброўскага, памятаюць і іншыя карыфеяў сцэны і экрану ў ролях Траякурава, князя Вярэйскага, Андрэя Гаўрылавіча, бацькі Дуброўскага, Машы, Спіцына і іншых. Але цяперашняе пакаленне фільма 1936 года выпуску не ведае. Да таго ж карціна значна састарэла. У кіно прыйшоў колер, шырокі экран і іншыя тэхнічныя навінкі. Тэлебачанне даставіла стужку непасрэдна ў наш дом. Таму паўстала пытанне аб новай экранізацыі слаўнага твора генія рускай літаратуры Аляксандра Пушкіна.

Вялікі гонар і вялікая адказнасць выпалі кінастудыі «Беларусьфільм», якой даручылі экранізаваць апавесць «Дуброўскі».

Выбар студыі быў не выпадковы. Некалькі гадоў назад творчы калектыў «Беларусьфільма» ўдала экранізаваў раман І. Тургенева «Бацькі і дзеці». Гэта работа была адзначана Дзяржаўнай прэміяй СССР. І цяпер, калі размова зайшла аб пастановцы «Дуброўскага», вырашана было зноў звярнуцца да «групы Нікіфарава», якая зарэкамендала сябе майстрамі экранізацыі. Над фільмам працавалі амаль усе творчыя работнікі, што прымалі ўдзел у стварэнні тургенеўскіх «Бацькоў і дзяцей»: сцэнарысты Яўген Грыгор'еў і Аскар Нікіч, рэжысёр Вячаслаў Нікіфараў, мастак-пастаноўшчык Уладзімір Дзяменцеў і іншыя. Зноў на здымачную пляцоўку выйшлі аднадумцы пастаноўшчыка акцёры Уладзімір Самойлаў (Траякураў), Уладзімір Конкін (Шабашкін), Віктар Паўлаў (Спіцын). Разам з такімі вядомымі майстрамі тэатра і кіно, як Кірыл Лаўроў (Дуброўскі-бацька), Анатоль Рамашын (князь Вярэйскі), зды-

маліся ў фільме маладыя акцёры: Міхаіл Яфрэмаў (Уладзімір Дуброўскі) і Марына Зудзіна (Маша). Як бачыце, акцёрскі ансамбль надзвычайны. Рэжысёру можа пазайздросціць любы пастаноўшчык, які звярнуўся да экранізацыі класікі.

Кінафільм здымаўся «па матывах» твора А. Пушкіна. Таму ў карціне шмат адступленняў ад апавесці. Рэжысёрам створана новая версія пушкінскага твора.

— Мы хочам паспрацаваць з хрэстаматыйным прачытаннем «Дуброўскага», — расказвае пастаноўшчык фільма Вячаслаў Нікіфараў. — Нам жа яшчэ ў школе казалі, што Дуброўскі адмовіўся помсціць тым, хто зганьбаваў яго імя, таму, што быў улюбёны і да таго ж не выспеў для асэнсаванай барацьбы супраць самадзяржаўя. Але нам здаецца, сутнасць у іншым. Уладзімір Дуброўскі вельмі высакародны, каб помсціць злосна і дробна.

Суровыя абставіны жыцця аднялі ў Дуброўскага ўсё: бацьку, радавы маёнтак, афіцэрскі гонар, каханне. Але карпатліва абгрунтаваўшы перадумовы, згодна з якімі герой мог і абавязаны быў адпомсціць віноўніку сваіх бед, А. Пушкін прыводзіць яго да немагчымасці зрабіць тое, да чаго, здавалася, вяла логіка сюжэта. Дзе тут прычына такога павароту падзей? Ці толькі ў тым, што апавесць была не дапісана Пушкіным і, такім чынам, можа існаваць версія аб псіхалагічнай нематывавасці ўчынку Дуброўскага!

Пастаноўшчыкі фільма адмаўляюць саму такую магчымасць. Геній Пушкіна быў настолькі вялікі, што і ў незавершаным выглядзе апавесць уражае глыбінёй, яснасцю думкі, вялікім гуманістычным пафасам. Дуброўскі — зусім не ахвяра аўтарскага самавольства. Ён адмовіў сабе ў праве на адплату, расцэнюючы яе як вар'яцтва. Высокая чалавечнасць, «боская» ўзвышанасць натуры, патэтычнасць унутранага стану — вось што вызначыла загадкавы рух душы героя. Перад прэм'ерай у Доме кіно Вячаслаў Нікіфараў, прадстаўляючы свой фільм, сказаў:

— Класічныя творы славяца сваім доўгім жыццём таму, што яны заўсёды злабадзённыя, неабходныя для маральнага выхавання моладзі.

Тут рэжысёр застаецца верным сабе. Ён паставіў задачу — наблізіць класіку да сучаснасці, зрабіць яе злабадзённай. Можна смела сказаць, што аўтарам карціны гэта цалкам удалося.

Яўген КРУПЕНЯ.

НА ЗДЫМКУ: кадр з фільма «Высакародны разбойнік Уладзімір Дуброўскі». Артыст М. ЯФРЭМАЎ у ролі Уладзіміра Дуброўскага, актрыса М. ЗУДЗІНА ў ролі Машы.

Фота аўтара.

НАПЯРЭДАДНІ СЕЗОНА

ТЭАТРЫ ПАДНІМАЮЦЬ ЗАСЛОНУ

Новы, 70-ты тэатральны сезон неўзабаве адкрые Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы. Напярэдадні гэтай падзеі на Малай сцэне тэатра адбыўся збор трупы.

Размова, якую вялі з калектывам дырэктар тэатра І. Вашкевіч і галоўны рэжысёр В. Раеўскі, была няпростая. Сёння тэатры перажываюць крызіс, і тэатр імя Я. Купалы — не выключэнне. Свае патрабаванні да тэатра прад'яў-

ляюць і працэс адраджэння самасвядомасці беларускай нацыі, і дэмакратызацыя грамадства. Не на апошнім месцы эканамічныя адносіны паміж тэатрамі і дзяржавай, з якімі таксама яшчэ многае няясна. Як у такой сітуацыі ўзяць правільны курс, не памыліцца, праявіць сучасны ўзровень мыслення?

В. Раеўскі лічыць, што не трэба мітусіцца, а лепей звярнуцца да класікі, якая не губляе сучаснае гучанне. На 1990

год у тэатры запланаваны «Тутэйшыя» Я. Купалы ў пастаноўцы М. Пінігіна.

Збор трупы адбыўся таксама і ў Дзяржаўным рускім драматычным тэатры БССР імя М. Горкага.

Чым жа парадзе глядачоў у новым сезоне Рускі тэатр? Канешне, кан'юнктура (у добрым сэнсе) мяняецца хутка, і зрабіць удалы выбар складана, але здаецца, што калектыў не памыліўся. Практычна ўся трупа ўжо занята на рэпетыцыях спектакля па раману У. Вайновіча «Жыццё і незвычайныя прыгоды салдата Івана Чонкіна», пастаноўку якога ажыццяўляе малады рэжысёр Д. Аляхновіч. Прэм'ера запланавана на снежань.

Узвядзенне новых дамоў і рэканструкцыю жылых будынкаў пачалі члены маладзёжнага жыллёвага кааператыва «Стары Магілёў», створанага па ініцыятыве гаркома камсамола. Праводзячы будаўнічыя работы, хлопцы выявілі старую жытую частку гарадской забудовы. Тут знойдзены гліняны посуд, хатні рыштунак XV—XVII стагоддзя. Члены МЖК з дапамогай спецыялістаў мінскага інстытута «Белспецпраектрэстаўрацыя» вядуць старанную апрацоўку археалагічных знаходак. А затым рэліквіі зоймуць месца ў краязнаўчым музеі горада.

Тыя ж жылыя дамы, якія ўзвядуць на месцы раскопак, узноўяць забудову XIX стагоддзя. Плануюцца таксама будаўніцтва і рэканструкцыя васьмі дамоў на 40 кватэр, здаць якія намечана да 1991 года.

НА ЗДЫМКАХ: члены МЖК «Стары Магілёў»; моладзь на раскопках старога гарадзішча; тэхнік інстытута «Белспецпраектрэстаўрацыя» А. БАЖЫН рэстаўрыруе збан XVII стагоддзя.

Фота С. ЖАЛУДОВІЧА.

АДКУЛЬ НАЗВА

ПА ДЗЯМ'ЯНКАЎСКІМ НАВАКОЛЛІ

[Заканчэнне.

Пачатак у №№ 36, 37, 39].

Але вернемся да Ачэса-Рудні. Гэтая вёска вельмі цікавая сваёй назвай. Першая частка тапоніма ўтварылася ад назвы суседняй рачулі Ачэса (Ачэса, Чэса) балтыйскага паходжання: адпаведныя словы, напрыклад, літоўскай і латышскай моў азначаюць «гушчар, вельмі густое, зарослае месца». Такую назву магла насіць толькі невялікая лясная і балоцістая рэчка. Другая частка назвы вёскі — Рудня — славянскі адпаведнік-пераклад першай часткі тапоніма. Рудня — гэта «балоцістая рэчка» (у старажытнарусы мове слова рудня ўтварылася ад слова руда, якое ўжывалася ў значэннях «рака, рэчка, паток»; такое ж значэнне слова руда мае і ў іранскіх мовах). Такім чынам, агульнае значэнне складанай назвы Ачэса-Рудня — «балоцістая рэчка, якая працякае праз гушчар, зараснікі травы і кустоў».

Есць і яшчэ адна магчымасць тлумачэння, але менш праўдападобная. Зусім іншае слова руда ў славянскіх гаворках мае значэнне «балотная руда, балота з іржавай вадой, якая ўтрымлівае жалеза». Адсюль — Рудня — «месца здабычы жалезнай руды».

Вызначыць дакладныя абставіны ўзнікнення цікавай назвы цяпер не прадстаўляецца магчымым. Зразумейшы гэта, я пачаў шукаць мясцовых старажылаў, якія расказалі б мне аб мінулым вёсцы. Звесткі, якія я атрымаў, хоць і невялікія, затое цікавыя.

Калісьці да рэвалюцыі ў Ачэса-Рудні жыла дробная польская шляхта, былі «слядзі» якой з'яўляюцца рэшткі каталіцкага касцёла. Цікава, што жанчынам з Ачэса-Рудні, нават не польскага, а беларускага паходжання, якія выходзілі замуж і пераязджалі ў Дзіям'янку, давалі мянушку «ляхаўка».

Ад Ачэса-Рудні зусім недалё-

ка і да Марозаўкі, побач з якой і знаходзіцца славутае Равучае возера. Але перш чым расказаць аб возеры, некалькі слоў аб самой Марозаўцы. Гэтая вёска мае іншую, неафіцыйную назву — **Новае Закружка**. Калі ёсць Новае, павінна быць і **Старое Закружка**. Яно на самай справе існуе. Гэта суседняя вёска Веткаўскага раёна Гомельшчыны. Новае Закружка, відаць, заснавана выхадцамі-перасяленцамі са Старога Закружжа. І адбылося гэта не раней канца XVI — пачатку XVII стагоддзя. Новае пасяленне атрымала найменне Марозаўка ад імя нейкага Марозава — верхавода перасяленцаў са Старога Закружжа.

Цікавае выклікае і тапонім Закружка. Ён сведчыць, што як Старое, так і Новае Закружка знаходзіцца за нейкім кругам. А што ж гэта за круг? На яго як быццам указвае яшчэ і назва суседняй вёскі Кругоўка, цэнтра Кругоўскага сельсавета, у які ўваходзіць і Марозаўка (Новае Закружка). Ва ўсходнім Палесці, да якога прымыкае Дзіям'янкаўскае наваколле, круг — «толцае балота, якое зарасло аleshынай», «асобнае балота сярод лесу», «невялікае азёрца, ставок». Такім чынам, Закружка — «вёска, якая знаходзіцца за кругам — балотам, азёрцам». Цікава, што і возера Равучае мае круглаватую форму. Але аб гэтым трохі далей.

Ляжыць возера на ўзгорыстай нізіне, па якой дзе-нідзе расце лес і хмызняк. Яно з'яўляецца своеасаблівым зборным пунктам пералётных птушак. У час асенніх і вясенніх пералётаў яго наведваюць усе пералётныя птушкі, тут яны збіраюцца з сіламі перад далейшым падарожжам. Жыхары расказваюць, што ў большасці сваёй тут спыняюцца розныя віды качак. Вада ў возеры даволі чыстая і мяккая, Берагі пакрыліся лясной расліннасцю, яны нізкія і тарфяныя. Калі ве-

рыць расказам, найбольшая глыбіня возера — 9 метраў. Што ж датычыць гулу, аб якім расказвала кніга «Россия», то старажылы штосьці чулі аб гэтым, але самога гулу, рову возера — не.

Забылася і іншая назва гэтага вадаёма — **Сарай**, якая была распаўсюджана ў XIX стагоддзі. Сарай — гэта трохі перайначанае мясцовымі жыхарамі неславянскае слова сара, сар, якое ў фіна-ўгорскіх мовах мае значэнне «балота». Некаторыя даследчыкі ўказваюць на адпаведныя старажытныя словы з інда-іранскіх моў са значэннем «возера, мора». У гэтых словах яны бачаць праявы даўніх моўных кантактаў плямёнаў Усходняй Еўропы.

Для нас гэтае тлумачэнне дае не менш важную інфармацыю. Яно дазваляе «рэканструяваць» наступную сітуацыю далёкага мінулага. Славянскія плямёны, якія асвойвалі тутэйшыя мясціны, пэўны час мелі трывалы сувязі з мясцовым насельніцтвам, якое складалася з асобных балцкіх і фіна-ўгорскіх плямён. Ад апошніх славяне запазычылі сярод іншых і назву возера Сара, якую перайначылі потым у больш зразумелы для іх «Сарай». Але гэтае перайначэнне адбылося ўжо значна пазней, калі зусім забылася значэнне слова сара, сара — «балота, азёрца». Калі ж адзначанае слова яшчэ давала славянскім перасяленцам такую-сякую інфармацыю, яны знайшлі яму свой сінонім, слова-тлумачэнне з блізкімі ці падобнымі значэннем. Гэтым словам быў геаграфічны тэрмін круг — «возера, балота». Возера сапраўды мела круглую форму. Слова круг хутка стала з агульнага ўласным. І хоць гэтага не памятаюць мясцовыя жыхары, так яно і было на самай справе. Вёскі Кругоўка і Закружка (Старое і Новае) размешчаны вакол возера Круг. Для мясцовых жыхароў, якія будавалі названыя вёскі, возера Круг было галоўным арыенцірам. Ад яго і былі ўтвораны назвы суседніх пасяленняў.

...Ля возера Равучае (Сарай—Круг) завяршылася маё падарожжа па Дзіям'янкаўскім наваколлі. Я вяртаўся ў Гомель, поўны ўражанняў ад убачанага і пачутага, з новымі планами аб далейшых паездках.

Аляксандр РОГАЛЕУ,
кандыдат філалагічных навук.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

ВЫПУСЦІЛА МІНІСТЭРСТВА СУВЯЗІ

Міністэрства сувязі СССР выпусціла ў абарот паштовую марку, прысвечаную савецка-амерыканскай экспедыцыі «Берынгаў мост». На мініяцюры паказаны абрысы Чукоцкі і Аляскі, Берынгаў праліў, флагі СССР і ЗША. У дзень выхаду ў свет на Маскоўскім паштамце марна гасілася спецыяльным штэмпелем.

Некаторы час назад грамадскасць Магілёва ўрачыста адзначыла 70-годдзе дзіцячай музычнай школы № 1 — першай такой установы ў Савецкай Беларусі. Юбілей адзначаны выпускам паштовага канверта з відам будынка школы, узведзенага ў канцы XIX стагоддзя. На канверце надпіс на рускай і беларускай мовах: «70 гадоў дзіцячай музычнай школе № 1 імя М. Рымскага-Корсакава. Магілёў».

У канцы чэрвеня ў Магілёве пачала сваю работу заняўная філатэлістычная выстаўка «Вялікі Днепр-89». Да яе адкрыцця быў выдадзены паштовы канверт з відам горада на Дняпры.

Філатэлісты, якія цікавяцца спецыяльнымі выпускамі канвертаў і паштовых картак з арыгінальнымі маркамі, папоўнілі свае калекцыі. Такі канверт выдадзены ў гонар 50-годдзя беспасадачнага пералёту з Масквы ў Амерыку лётчыка В. Калінакі і штурмана М. Гардзіенкі. На малюнку канверта адлюстравана схема пералёту і двухматорны самалёт «Масква» канструкцыі С. Ільюшына. Пад малюнкам прыведзены тэкст: «50-годдзе беспасадачнага пералёту В. Калінакі і М. Гардзіенкі па маршруту Масква—Грэнландыя—в. Міскоу (Канада). 28.IV.1938». На арыгінальнай марцы паказаны ўдзельнікі гераічнага пералёту.

Выдадзены мастацкі канверт у гонар XXV кангрэса Міжнароднай асацыяцыі чыгуначных кангрэсаў і Міжнароднага саюза чыгунак. На малюнку канверта—грузавы электравоз ВЛ-85, які вядзе цяжкавагавы састаў. На арыгінальнай марцы паказана эмблема кангрэса—профіль рэйкі на фоне зямнога шара і надпіс «XXV AICCF-UIC Moscow 1989».

Выпусціла Міністэрства сувязі і некалькі цікавых паштовых картак. Адна з іх выдадзена ў гонар 70-годдзя часопіса «Партыйная жизнь». На малюнку карткі паказаны вокладкі часопіса.

Выпускам арыгінальных паштовых картак адзначана 100-годдзе з дня нараджэння Ганны Ахматавай (1889—1989) і 150-годдзе рускага мастака К. Макоўскага. На абедзвюх паштовых картках змешчаны партрэты гэтых вядомых людзей.

Філатэлісты папоўнілі свае калекцыі і замежнымі выпускамі, што расказваюць аб выдатных людзях нашай Радзімы. Міністэрства транспарту і сувязі ЧССР выпусціла новую серыю марак. У яе ўвайшлі партрэты такіх выдатных дзеячаў культуры, як Жан Както, Чарльз Чаплін, Джавахарлал Нэру, Ян Бота, а таксама Тарас Шаўчэнка і Мадэст Мусаргскі, юбілей якіх адзначыла і савецкая пошта.

Леў КОЛАСАУ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 1121

АТАКАВАЛІ... ДРАПЕЖНІКА

Дзень выдаўся гарачым. Ні адна хмарка не закрывала неба. Мы сядзелі ў ценю векавой вярбы на лясной палянцы. У паўднёвай духаце павіс вяцельны шчэбет хуткакрылых птушак. Чародку ластавак-касаткаў папоўніў падужэўшы маладняк, і малыя наладзілі птушыны базар — забяўляюцца ў цёплым блакіце.

З усіх відаў ластавак вясковая касатка лятае хутчэй і прыгажэй за ўсіх.

Непадалёку, на вяршыні невысокай, але густой елкі, няспынна стракатала сарока пра апошнія лясныя навіны. Невядома, ці доўга яшчэ расказвала б даўгахвостая балбатуха пра ўсякія навакольныя небыліцы, але ўдалечыні ад сцяны лесу аддзяліўся ястраб і ўзняўся ў паветра. Сарока, убачыўшы драпежніка, адразу змоўкла.

Раптам да разбойніка з тры-

вожным піскам з усіх бакоў імкліва паляцелі касаткі. Нібыта збянтэжаны дружнай чародкай птушак, ястраб крута павярнуў да лесу. Але маленькія ластаўкі адна за адной, нібы стрэлы, выпушчаныя з лука, імгненна падляталі да вялікай птушкі, і кожная старалася ўшчыпнуць яе. Паследаванне працягвалася да таго часу, пакуль драпежнік не схваўся за дрэвамі на палянцы.

Л. КАЦКЕВІЧ.